

Yorulmaz tədqiqatçı alim

Tanınmış tədqiqatçı, filologiya üzrə elmlər doktoru Nəriman Fərman oğlu Seyidəliyev Azərbaycanın gözəl bir guşəsi olan Cəbrayıl da dünyaya göz açmışdır. O, orta təhsilini də həmin rayonda almış, iki il ordu sıralarında qulluq etdikdən sonra Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutuna (indiki Dillər Universiteti) daxil olaraq oranı müvəffəqiyyətlə bitirmişdir.

N.Seyidəliyev hələ orta məktəbdə yaradıcılığa şeirlə başlamışdır. Şeirləri ara-sıra rayonda çıxan "Kolxozçu" (indiki "Xudafərin") qəzetində, respublikanın mətbu orqanları olan "Azərbaycan gəncləri", "Ədəbiyyat və incəsənət", "Pioner" və s. qəzet və jurnallarda çap olunmuşdur. O, ali məktəbdə təhsil alarkən elmi yaradıcılıqla da məşğul olmağa başlamışdır. Onun elmə həvəsi ali məktəbi bitirdikdən sonra doğulduğu rayonda müəllim işləyərkən daha da artmış, beləliklə, o, 1982-1985-ci illərdə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının (Milli Akademiyaya) dissertantı olmuşdur.

Həmin illərdə N.Seyidəliyev Dilçilik İnstitutunun direktoru akademik Məmmədəğa Şirəliyevin rəhbərliyi altında "Müasir Azərbaycan dilində üslubi sinonimlər" adlı mövzu üzərində tədqiqat işi aparmış, 1989-cu ildə dissertasiya müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi elmi dərəcəsi almışdır. Həmin əsər monoqrafiya halında 2010-cu ildə rus dilində, 2012-ci ildə isə Azərbaycan dilində nəşr olunmuşdur.

1993-cü ildə erməni quldur dəstələri tərəfindən bir neçə rayonla yanaşı, Cəbrayıl da işğal olundu. Ev-eşiyi dağıdılmış minlərlə məcburi köçkün düşmüş ailələrdən biri kimi onun da ailəsi Bakı şəhərində məskunlaşdı. 1994-cü ildə Akademiyanın Dilçilik İnstitutunda işə qəbul olundu. Bir müddət sonra "Azərbaycan dastan və nağıl dilinin frazeologiyası" mövzusunda doktorluq dissertasiyası üzərində işləmiş və 2009-cu ildə müvəffəqiyyətlə müdafiə edərək filologiya üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsinə almışdı. 2006-cı ildə eyniadlı monoqrafiyası da çapdan çıxmışdır.

Bu ərəfədə N.Seyidəliyev yazıçı-jurnalist Oruc Qüdrətovun həyatı və ya-

radıcılığı haqqında "Romantik həyat, romantik düşüncələr" adlı kitab yazaraq 2000-ci ildə nəşr etdirmişdir. Həmin kitab əsasında yaxın günlərdə "Tənha çınarım mənim" adlı sənədli film də çəkilmiş, respublikanın televiziya kanallarında nümayiş etdirilmişdir.

Nəriman Seyidəliyev hər şeydən əvvəl bir lüğətçi kimi tanınır. Onun izahlı "Dini terminlər lüğəti" adlı ilk sözlüyü 1996-cı ildə işıq üzü görmüşdür. Lüğət tez bir zamanda yayılmış və oxucu rəğbətini qazanmışdır.

İlahiyyat elmləri doktoru Hacı Sabir Həsənlı həmin lüğətə ön söz yazaraq onu yüksək qiymətləndirmişdir. 20 il əvvəl çap üzü görmüş lüğət hazırda artırılmış və təkmilləşdirilmiş şəkildə yaxın günlərdə yenidən nəşr olunacaqdır.

N.Seyidəliyev, həmçinin Dilçilik İnstitutunun Lüğətçilik şöbəsi tərəfindən hazırlanaraq 1997-2000-ci illərdə nəşr olunan üçcildlik "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti"nin iştirakçısıdır.

N.Seyidəliyev təcrübəli, mahir bir lüğətçi kimi Azərbaycanda ilk izahlı "Frazeologiya lüğəti"nin (2004) və "Azərbaycan dilinin sinonimlər lüğəti"nin (2007) tərtibçisi və müəllifidir.

Azərbaycan xalq dastan və nağıllarının əsasında hazırlanmış "Frazeologiya lüğəti" 4 mindən çox frazeoloji vahidi və 100-ə qədər atalar sözü və məsəlləri əhatə edir.

Azərbaycan dilinin sinonimlər lüğəti isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" 12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı ilə "Şərq-Qərb" nəşriyyatında kütləvi və nəfis şəkildə çap olunmuşdur. Lüğətdə 11 minə qədər eyni və yaxınmənalı sinonim söz və ifadələr verilmişdir. Sinonim sözlərin əksəriyyəti Azərbaycan yazıçılarından götürülmüş nümunələrdə öz əksini tapmışdır.

Qeyd edək ki, hər iki lüğət tez bir zamanda yayılmış və oxucu rəğbətini qazanmışdır. Odur ki, "Azərbaycan dilinin sinonimlər lüğəti" həmin nəşriyyat tərəfindən ikinci dəfə 2012-ci ildə təkrar çap olunmuşdur.

Yorulmaz tədqiqatçı

N.Seyidəliyevin həmmüəllif olduğu lüğətlər də çap olunmuşdur. Bunlardan "Alman atalar sözləri və onların azərbaycanca, rusca qarşılıqları" (professor S.Abdullayevlə), "İzahlı onomastik terminlər lüğəti" (professor Q.Məşədiyevlə) və s. misal göstərmək olar.

2011-ci ildə "Səməd Vurğunun bədii dilinin izahlı lüğəti" də çap olunmuşdur ki, onun da tərtibçilərindən biri N.Seyidəliyevdir.

Bütün bunlarla yanaşı, Nəriman Seyidəliyev AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu tərəfindən hazırlanmış "Azərbaycan dilinin orfoqrafiya lüğəti"nin 2004-cü ildə nəşr olunmuş 5-ci və 2013-cü ildə 6-cı nəşrinin müəlliflərindən biridir. Hər iki nəşr ölkə Prezidenti İlham Əliyevin yuxarıda adı çəkilən məlum sərəncamı ilə "Lider" nəşriyyatı tərəfindən çap olunmuşdur.

Qeyd edək ki, 6-cı nəşr əvvəlki nəşrdən fərqli olaraq 110 mindən çox sözü əhatə edir. Lüğətin, həmçinin əlavə hissəsi də vardır ki, orada coğrafi adlar, Azərbaycanın və dünyanın şəxs adlarından nümunələr və s. də verilmişdir.

N.Seyidəliyev Azərbaycanda nəşr olunan bir və ikidilli müxtəliflipli lüğətlərin, terminoloji sözlük, monoqrafiyaların məsləhətçisi, rəyçisi, yaxud da redaktorudur.

N.Seyidəliyevin elmi yaradıcılığı dilçiliyimizin bir çox sahələrini frazeologiya, leksikologiya, leksikoqrafiya, onomastika, terminologiya və s. əhatə edir.

Bütün bunlar göstərir ki, 20-yə qədər kitabın müəllifi filologiya üzrə elmlər doktoru Nəriman Seyidəliyev görkəmli Azərbaycan leksikoqrafı Əliheydər Orucov məktəbinin layiqli davamçısıdır.

İsmayıl MƏMMƏDLİ,
professor.